

sequenti puncto ostendam, naturaliter etiam hoc posse fieri. Igitur simul existentibus et applicatis his duobus luminosis, potest Deus utrique præbere totum concursum necessarium ad idem lumen producendum, et facere ut unumquodque illorum illud producat sua propria actione totali, et independente ab alia, quod est esse proprie causam totalem; nulla enim in hoc intervenit repugnantia, ut ex argumentorum solutionibus facile patebit.

10. *Quid sit de ratione causæ totalis.* — Ad primum negatur assumptum, scilicet, esse contra rationem causæ totalis, ut habeat aliam similem et æque influentem in eundem effectum. Nam licet, ut causa sit totalis, necessarium sit quod actu operetur tota virtute necessaria in illo ordine ad effectum, tamen in hoc non tollitur aut impeditur, ex eo quod alia causa simili virtute et actione agat, sed utraque exercebit totam suam vim et actionem circa illum effectum. Cum vero inferitur jam tunc majorem vim actu adhiberi, et consequenter crescere effectum, distinctione utendum est de majori virtute, aut intensiva, aut extensiva. Et de intensiva negandum est assumptum, quia plura agentia æqualia in intensiva virtute, per se loquendo, non componunt unum intensioris virtutis aut efficaciam, sed solum conferre potest illa multitudo ad intensiorem effectum, quando neutrum agens agere poterat secundum totam intensionem ob aliquod impedimentum, ut in superioribus late tractatum est. In præsentem autem supponimus singula agentia agere secundum totam intensionem sibi possibilem, vel certe Deum non præbere concursum ad intensiorem effectum, sed usque ad certum gradum, qui possit a singulis fieri, et unicuique dare totum necessarium concursum. Non ergo crescit intensive virtus agens ut sic, et ideo necesse non est ut intensive crescat effectus. Dicit tamen potest illa virtus major extensive, quod non tam est esse majorem quam esse plures virtutes; non tamen inde necessario fit ut effectus etiam sint plures, quia saltem ex directione primi agentis potest influxus utriusque causæ secundæ ad eundem effectum determinari, cum nulla in hoc sit repugnantia ex vi multitudinis, seu pluralitatis virtutum agentium; nam sicut plures viæ tendunt ad eundem terminum, ita et plures virtutes agentes tendere possunt.

11. *Modus quem servarent plures causæ ejus-*

dem ordinis ad eundem effectum concurrentes. — Ad secundum et tertium respondetur, quando duæ causæ totales sic agerent eundem effectum, unam quidem agere totum, et totali actione, et alteram non agere nihil, sed agere illum eundem totum effectum alia totali actione. Duobus autem modis intelligi possunt illæ causæ efficere: primo, ut omnino simul et in eodem instanti efficere incipiant, et ita neutra, proprie loquendo, actum agit, quia neutra agit prius quam alia, nec tempore, nec natura. Supponimus enim esse æquales, nec inter se subordinatas, sed mere concomitanter se habentes; neutra ergo supponit effectum alterius ut jam factum, vel tempore, vel natura prius; neutra ergo actum agit, sed utraque agit idem quod agit alia, educendo illud de non esse ad esse, et hoc satis erat ad conclusionem nostram. Alio vero modo intelligi potest, ut altera harum causarum prius tempore produxerit illum effectum, et postea altera eundem incipiat efficere actione totali. Et quidem, si prior jam cessavit ab actione sua, nihil est difficultatis, nec est casus de quo disputamus, quia illæ duæ causæ non concurrunt simul ad eundem effectum, sed successive, prior ut efficiens, et posterior ut conservans; quod etiam naturaliter evenire posse, infra dicam. Oportet ergo ponere, ut priori agente durante in sua actione totali per modum conservationis, aliud incipiat eundem effectum efficere, et hoc etiam dicimus non repugnare. Nam efficere latius patet quam de novo producere, quia etiam conservare, est efficere. Illud ergo agens posset de novo efficere eundem effectum conservando illum; quæ actio, licet potuisset esse productio, tamen jam tunc in eo casu non potest eam denominationem recipere, quia productio ut sic connotat ex parte effectus quamdam negationem prioris existentiam. Quamvis ergo repugnet actum agere, id est, de novo producere id, quod præexistit, non tamen repugnat, quod factum est conservare. Nec etiam obstat quod ab alia causa conservetur, quia sicut in principio potuit a duobus fieri, ita postea potest a duobus conservari, quamvis prius ab uno tantum fuerit productum.

12. *Idem in suam substantiam efficientiam participare potest supernaturaliter.* — Quod vero ulterius in tertio argumento inferitur, posse eandem rem habere efficientiam in seipsam, mea sententia nullum est inconveniens, de potentia absoluta loquendo, et de efficien-

tia conservativa, dummodo supponatur jam res producta et conservata per aliam actionem; de qua re latius scripsi in 3 tom. tertiæ partis, disp. 49, sect. 1, et disp. 50, s. 4, in fine, quia miraculum illud proprium est illius mysterii, ideoque ad Theologicam disputationem spectat. Ne vero præsens resolutio videatur necessario connexa cum illa sententia, responderi aliter potest negando sequelam, quia in efficientia suiipsius est peculiaris difficultas, quæ non est in efficientia alterius, etiamsi ab alia causa res simul fiat et conservetur. Quia causa efficiens videtur necessario postulare distinctionem in re ab effectu, et ideo nulla res, quatenus activa est, includit seipsam sub objecto activitatis suæ; et ideo fortasse fieri non potest ut habeat actionem in seipsam secundum proprium esse suum; duæ autem virtutes activæ possunt claudere sub objecto suæ activitatis unam et eandem rem ab ipsis distinctam, ut paulo inferius declarabimus. Et ex hac parte potest esse major repugnantia in efficientia conservativa suiipsius, quam alterius rei, quamvis non sit convincens; nam, licet illud assumptum sit verum de objecto contento sub virtute naturali, non tamen de omni re, ad quam efficiendam elevari res potest per potentiam obedientialem: sed de hoc alias.

13. In quarta ratione petitur, an effectus factus a duabus causis totalibus fieri possit aut debeat una vel duabus actionibus. Dicendumque est, necessarium esse ut fiat duabus actionibus, ut recte probat argumentum ibi factum. Imo addo, in hoc potissimum consistere differentiam inter duas causas ejusdem ordinis, quando agunt ut causæ totales, vel ut partiales; si enim agunt una actione, non possunt esse causæ totales, sed tantum partiales. Quod probo, quia causa non dicitur totalis propter virtutem in actu primo, quamvis illa sit integra et totalis virtus, quia ex vi illius non constituitur causa in actu, sed in potentia; hic autem non agimus de causa totali in potentia, sed in actu. Constituitur autem causa in actu per actualem influxum, qui non est aliud quam ipsa actio; ergo ut causa sit totalis, oportet ut actione totali sibi propria in suo genere influat in effectum; ergo quoties actio est quasi divisa inter duas causas ejusdem ordinis, a neutra earum est totaliter, seu ut a causa totali, atque ita utraque tantum erit causa partialis, partialitate ex parte causæ, ut aiunt.

14. *Actionem unicam a pluribus agentibus*

totalibus non subordinatis manare implicat.

— Dices: hac ratione probaretur etiam causam primam et secundam esse partiales, dum influant in eundem effectum. Respondetur ita loqui multos, ut supra diximus, considerantes non genus causalitatis, sed causalitatem simpliciter; melius tamen negatur sequela; est enim ratio longe diversa, nam inter causam primam et secundam est subordinatio et dependentia essentialis, et consequenter diversus ordo causarum; et ideo unaquæque potest esse totalis in suo ordine, etiamsi per eandem actionem cum altera influat. At vero quando duæ causæ sunt ejusdem ordinis, si concomitanter tantum concurrunt, et per eandem actionem influunt, nec simpliciter, nec in illo genere possunt dici totales; erunt ergo partiales. Igitur, si hujusmodi causæ debent esse totales, oportet ut diversis actionibus influant in eundem effectum; repugnatque ut una et eadem actio sit a duabus causis ejusdem ordinis ut a causis totalibus, quod etiam convincit quintum argumentum supra factum, ut ex solutione ejus constabit. Nego tamen esse parem rationem de effectu, seu termino actionis, nam effectus manat a causa, media actione; potestque idem numero effectus per varias actiones fieri, ut supra declaravimus tractando de causalitate causæ efficientis; cum ergo variae actiones possint a diversis agentibus prodire, etiam potest idem effectus numero per plures actiones distinctas et totales procedere a diversis causis ejusdem ordinis, et hoc ipsum est procedere ab illis ut a causis totalibus. Actio vero non procedit a causa per aliam actionem, sed seipsa, et ideo non potest una actio, nisi ab uno agente, vel a pluribus per modum unius procedere; et ideo non potest simul esse a multis causis ut totalibus in eodem ordine, quod magis declarabitur in sequenti solutione.

15. Ad quintum ergo argumentum respondetur negando sequelam, et contradictionem illam, cujus partem affirmantem admittimus, nimirum, illum effectum pendere ab illis causis, et ab unaquaque earum. Cum autem probatur non pendere, quia ablata qualibet illarum causarum manet idem effectus totus, respondetur negando consequentiam. Est enim æquivocatio in illo verbo, *pendere*, nam, ut una res ab alia pendeat, non est necesse ut, illa ablata, hæc etiam de medio auferatur, sed satis est quod ab illa recipiat esse, etiamsi illa non dante esse,

possit retinere esse, ut datum ab alia. Sic enim lumen hujus aeris vere pendet nunc ab hac lucerna, et nihilominus hac extincta posset idem lumen conservari, si in eodem momento aliud luminosum applicaretur sufficiens ad tale lumen conservandum. Igitur cum res dicitur pendere a causa, quia illa ablata tollitur, intelligitur de causa, quæ est unica, et quia regulariter et naturaliter ita esse solet causa totalis, ideo solet illo modo declarari dependentia ab illa. Vel certe subintelligenda ibi est conditio, nimirum, ablata causa, a qua effectus pendet, tolli etiam effectum, nisi aliunde succurrat alia causa, quæ effectum possit in esse conservare, ut in præsententi fit.

16. *Ablato agente, dependentiam effectus ab illo auferri necesse est.* — Recte autem ac necessario sequitur, ut ablata causa auferatur aliqua dependentia effectus ab illa, ratione cujus auferretur etiam effectus, nisi ab alia causa conservaretur. Probat, nam omnis effectus quatenus a causa est, pendet ab illa; solum autem potest pendere quamdiu causa est, quia ab eo, quod non est, nihil pendet, præsertim efficienter, ut in superioribus ostensum est; ergo, ablata causa, a qua effectus efficienter procedebat, necesse est ut tollatur aliqua dependentia talis effectus a tali causa. Hæc autem dependentia non est aliud ab actione, ut supra etiam probatum est; ergo etiam necesse est ut ablata causa, auferatur aliqua actio ejus circa talem effectum; non tamen necesse est auferri ipsum effectum, quia alia causa sufficiens per aliam actionem propriam et totalem illum in esse continet. Et hinc confirmatur quod antea dicebamus, quamvis effectus sit unus, si causæ sint plures et totales ejusdem ordinis, necessarium esse ut actiones sint plures, quia cessante influxu unius causæ, ex necessitate tollitur ejus actio, quia tollitur dependentia ab illa, et nihilominus manere potest actio alterius causæ, quia cum totalis sit, et non sit subordinata alteri, conservare potest actionem suam, etiamsi alia cesset ab agendo; ergo necesse est actiones esse distinctas

Secunda assertio.

17. *Naturaliter nequit idem effectus a pluribus non subordinatis agentibus totaliter dimanare.* — Sextum argumentum postulat ut de secunda sententia iudicium feramus. Dico ergo secundo, fieri non posse naturaliter, ut idem effectus a pluribus causis totalibus si-

mul efficiatur. In hac conclusione fere conveniunt philosophi, eamque significavit Aristoteles, quinto Metaph., cap. 2; dicens enim posse dari plures causas ejusdem effectus, addit, *sed non eodem modo*, ut notarunt D. Thomas et cæteri interpretes. Qui omnes non solum intelligunt hoc non posse fieri naturaliter, quia applicatio plurium agentium per se sufficientium naturaliter fieri non potest; hoc enim et incertum est, ut argumenta tangunt, et valde remotum et accidentarium; sed intelligunt, etiam facta applicatione plurium agentium ex se sufficientium (sive illa applicatio naturaliter contingat, sive ponatur supernaturaliter fieri), dummodo illa agentia relinquuntur naturæ suæ, non efficient effectum ut causæ totales, sed ut partiales tantum.

18. *Varie rationes secundæ assertionis.* — Ratio autem hujus conclusionis sic intellectæ non est admodum facilis. Quidam rationem revocant ad aliud principium, scilicet, quod nulla causa naturalis potest naturaliter efficere aliquem effectum eundem numero, quem potest alia. Ex quo principio ita philosophandum est. Imprimis enim dicendum est, illas duas causas æque applicatas non posse unum et eundem effectum simul producere, ita ut utraque illum faciat ut causa totalis, quia, hoc ipso quod continetur in virtute unius, non continetur in virtute alterius. Atque ita fit ut, si aliqua earum sola virtute sua efficit effectum quem continet, alia nihil efficiat; tamen id solum continget, quando una prius tempore applicatur, quam alia; tunc enim posterior nihil efficiet, quia jam invenit capacitatem passi impletam. At vero, quando ambæ simul applicantur, non potest rationaliter dici unam efficere proprium effectum sibi adæquatam, et aliam nihil causare, cum non sit major ratio de una quam de alia. Nisi forte quis recurrat ad concursum et voluntatem primæ causæ, et dicat necessarium esse alteram tantum operari, et ideo Deum sua voluntate dare concursum cui vult, et ideo illam operari, et non aliam. Sed hoc licet a prima causa fieri possit, tamen non videtur philosophicum, nec consentaneum naturis rerum; nam cum utrumque agens æque sit potens, et æque præparatum, seu approximatum ad agendum, ut supponimus, non est magis debitus concursus uni quam alteri.

19. Dicendum ergo est utramque simul, ut partiales causas, unum effectum producere.

Nam, quamvis non possint simul operari, aut plures effectus solo numero distinctos, quia supponimus subjectum non esse capax eorum, aut unum et eundem per modum causarum totalium, quia nullus est effectus qui idem numero in singulorum agentium virtute contineatur, non tamen propterea necesse est ut alterum tantum ex illis agentibus efficiat suum proprium effectum; possunt enim ambo per modum unius concurrere ad aliquem effectum in illis simul sumptis contentum, qui necessario erit distinctus ab illis effectibus, quos illa agentia sigillatim ac per se possent totaliter producere. Ergo magis consentaneum est rerum naturis, ut Deus præbeat illis agentibus concursum ad agendum hoc modo, quam ut alteri totum præbeat, alteri omnino deneget. Ergo illa agentia simul efficient prædicto modo; atque ita semper agent ut causæ partiales, et non ut totales, quia ille effectus ita procedit ab utraque illa causa, ut a neutra possit prodire, et ita etiam procedet sola unica actione, quia ita pendet ab utraque illa causa conjunctim, ut sine alterutra esse non possit.

20. Hic vero discursus, quamvis ex principio posito recte procedat, tamen ipsum principium mihi est valde incertum, neque existimo posse probari ulla sufficienti ratione, ut in sequenti puncto declarabimus. Et ideo non videtur fundanda certior conclusio in re minus certa; magis autem constans est in philosophia, non posse plures causas totales conjunctim efficere eundem effectum, quam quod non possint divisim. Melius ergo fundatur conclusio in hoc, quod unus numero effectus non potest naturaliter simul fieri, nisi unica actione; unica autem actio non potest esse a duobus causis totalibus ejusdem ordinis, ut supra probatum est; ergo neque unus effectus potest naturaliter fieri a pluribus causis totalibus. Major probatur primo, quia unitas actionis aliquo modo sumitur ex termino; dico autem *aliquo modo*, quia etiam necessaria est habitudo ad agens; tamen, cum necessaria etiam sit unitas termini, saltem ex eo capite ad unum terminum unica actio naturaliter postulat. Secundo, quamvis agentia sint plura, et alias possent sigillatim efficere, tamen etiam possunt conjungi ad agendum per modum unius, et hic modus agendi est magis consentaneus unitati termini; ergo naturaliter loquendo ita semper agunt. Tertio denique, cum uterque modus agendi sit possibilis absolute, quamvis ipsa agentia na-

turalia non possint sese determinare ad alterum illorum, sed per concursum primæ causæ determinanda essent, non esset eis debitus duplex concursus ad agendum duabus actionibus totalibus, quia non est eis necessarius, et natura abhorret superfluitatem; ergo etiam ex definitione concursus primæ causæ, non possunt illa secunda agentia naturaliter simul agere ut causæ totales. Quæ ratio magis declarabitur in puncto sequenti, et post ejus resolutionem melius respondebitur ad argumenta supra adducta in secunda sententia.

SECTIO V.

Utrum divisim possit idem effectus naturaliter esse a pluribus causis totalibus.

1. Restat dicendum, an saltem divisim possit idem effectus fieri a pluribus causis totalibus, quod est querere an lumen, quod hic et nunc producitur in hoc aere ab hac lucerna in hoc loco applicata, produceretur idem numero ab alia lucerna numero distincta, omnino tamen simili in virtute agendi, si eidem aeri eodem tempore et loco applicata fuisset; et sic de cæteris effectibus. In qua re non est controversia de potentia Dei absoluta; sic enim nullus quem ego viderim, negat posse Deum per unam causam naturalem facere eundem numero effectum, quem facit per aliam; quanquam hoc etiam declaratione egeat in opinione eorum, qui negant hoc naturaliter fieri posse, si consequenter locuturi sunt, ut infra declarabo.

Prior sententia negans.

2. Est ergo disputatio de naturali virtute causarum, et hoc modo multi negant posse unam causam naturalem efficere eundem numero effectum, quem facit alia, etiamsi eidem passo cum eisdem conditionibus applicaretur. Quam sententiam significat D. Thomas, Quodlib. 5, art. 8; et Capreol., in 2, dist. 20, q. 1; et tenet Marsil., 1 de Generat., q. 8; et Soto, in 4, dist. 34, quæst. 1, articul. 3. Estque opinio Commentatoris, in 7 Metaph., commentario 31.

3. *Prima ratio pro relatâ sententia.* — Rationes adducuntur variae. Prima est, quia quando hic effectus producitur talis in individuo, aliqua proxima causa naturalis reddenda est, cur tale individuum produceretur potius quam aliud; hæc autem nulla esse potest, nisi quia ab hac singulari causa talis effectus producitur, non quod illa sola sit ratio

adæquata productionis talis effectus in individuo, sed quod sine illa non possit adæquata ratio consistere; hoc enim satis est ut hic effectus numero non possit, nisi ab hac causa numero produci. Illatio est clara; antecedens vero probari potest discurrendo per omnia quæ ad productionem hujus individui effectus conferre possunt. Quia neque hoc subjectum sufficit, quia indifferens est ad plures formas, neque tempus, locus, etc., tum propter eandem causam, tum quia sunt valde extrinseca, ut late supra, disputat. 5, tractatum est.

4. *Refutatur.* — Verumtamen hæc ratio in nostra sententia nullam vim habet, nam si sit sermo de intrinseca ratione individuationis effectus, jam supra diximus, in ipsis intrinsecis principiis rei, seu in propria ejus entitate positam esse. Si vero sermo est de ratione, ob quam agens determinatur ad hunc effectum numero, non recte redditur ratio, quia est hoc agens, nam etiam hoc agens est potens et de se indifferens ad plures effectus numero distinctos producendos. Quod si dicatur hoc particulare agens non esse indifferens ad producendum plures effectus numero distinctos hic et nunc circa hoc subjectum, sed esse determinatum ad unum, adhuc restat inquirenda causa hujus determinationis, quæ non redditur sufficienter ex individuatione causæ, quia illa per se est potens ad plura; neque etiam ex aliis circumstantiis illi adjunctis, ut dicto loco probavi, quia vel sunt etiam indifferentes, et ex multis indifferentibus non fit unum principium determinatum; vel sunt valde extrinsecæ, ut extrinsecum tempus, vel locus. Propter quod probabilius censuimus, causam secundam determinari quoad hoc ex concursu primæ; hæc autem determinatio ex parte causæ primæ tam potest fieri cum hac individua causa, quam cum alia simili numero distincta in ordine ad eundem numero effectum, ut paulo inferius ostendam; ergo ex hoc capite non probatur, ad hunc singularem effectum necessariam esse hanc singularem causam secundam. Objicit vero Soto (qui præcipue magnificat hanc primam rationem), quia non est philosophicum revocare hanc determinationem ad primam causam, eo quod causa prima de se non concurrat, nisi generali influxu et indifferenti. Verum hoc ab ipso nulla ratione probatur, neque est verum, ut ex supra dictis de concursu Dei constat; estque magis consentaneum perfectioni divinæ providentiæ, ut Deus sua voluntate decernat, quæ individua ab omnibus causis futura sint.

5. Secunda ratio reddi solet, quia si hic numero effectus potuisset ab alia causa numero distincta produci, non penderet per se et essentialiter ab hac causa singulari, a qua nunc producitur, et consequenter talis causa non esset causa per se hujus effectus, sed solum per accidens, quia a causa per se, effectus pendet per se et essentialiter. At vero supponebatur sermonem esse de causa per se; ergo ut salvetur ordo per se inter causam et effectum, necesse est dicere effectum singularem, qui fit ab hac numero causa, non posse naturaliter fieri ab alia numero distincta. Prima sequela probatur, quia si loco hujus causæ alia numero distincta applicata fuisset, idem numero effectus ab illa fuisset productus; ergo per accidens est, quod hic effectus ab hac causa producat. Et confirmatur primo, nam omnis effectus determinatus et singularis natura sua postulat determinatam causam per se, a qua fiat, quia ab aliqua per se pendet; ergo non potest naturaliter, nisi ab illa fieri. Et confirmatur secundo, quia hæc actio numero, quæ ab hac causa totali fit, non potest fieri ab alia numero distincta; sed hæc actio numero tendit in hunc effectum numero, et actiones numero distinctæ in effectus numero distinctos; ergo etiam hic effectus, qui ab hac causa fit, non potest fieri ab alia consimili, et ejusdem ordinis, et numero distincta.

6. *Improbatur.* — Sed neque hæc omnia sunt efficacia ad persuadendam opinionem. Et quidem in principali ratione distinguendi sunt illi duo termini, *dependere per se*, vel *essentialiter*; non enim sunt æquivalentes, sed magis est dependere essentialiter quam per se; ut enim effectus per se pendeat a causa, satis est quod vere ac proprie ab illa sum esse recipiat, quia recipere esse, et dependere, fere idem sunt. At vero pendere essentialiter, addit, quod effectus ex intrinseca sua natura et essentia postulet influxum talis causæ, ita ut sine illo esse non possit; quod satis probatur ex significatione illius vocis, *essentialis dependentia*. Cum ergo inferatur, si hic numero effectus posset ab alia causa totali ejusdem ordinis produci, sequi, non pendere per se et essentialiter ab hac causa, a qua nunc producitur, quoniam consequens duplex est, duplex etiam adhibenda est responsio, et neganda prior pars sequelæ, et concedenda posterior.

7. Nego igitur sequi effectum non pendere per se, quia pendet a causa proprie et per

se influente esse in illum. Nec refert quod posset fieri ab alia, quia de facto non fit ab alia, sed ab hac sola in ordine causarum; ergo id satis est ut ab illa pendeat tanquam a causa totali. Cum vero instatur, quia posset applicari alia, et ita per accidens est quod ab hac fiat, respondetur æquivocationem esse in illo termino, *per accidens*, quia jam non sumitur, ut opponitur causæ per se, sed ut opponitur causæ simpliciter necessariæ, vel unicæ. Concedo igitur respectu effectus, per accidens, id est, contingens, et extra essentialitatem, et præter rationem ejus esse, quod ab hac causa numero potius quam ab alia fiat. Item ex parte causæ, per accidens dici potest quod hæc causa potius quam alia applicetur, quia vel non applicatur a se, sed ab alio, vel quia id est accidentarium et contingens respectu illius. Sed hæc omnia sunt remota et extrinseca ad causalitatem per se, quia jam in eo instanti, in quo hæc causa est applicata, vere ac proprie insuit esse in hunc effectum, et hoc satis est ut et illa sit causa per se, et effectus ab illa per se pendeat. Si cut etiam hæc causa hic et nunc applicata huic passo posset non hanc formam, sed aliam numero inducere, et hac ratione dici potest per accidens respectu illius, quod hanc numero potius quam aliam faciat, quia extrinsecum illi est et accidentarium, quod Deus definiverit concursum ad hunc effectum potius quam ad alium. Nihilominus tamen jam sic applicata, per se facit hunc effectum; sic ergo effectus etiam hic et nunc per se pendet ab hac causa, a qua proprie fit, etiamsi posset ab alia fieri. Recte autem sequitur et concedenda est altera pars sequelæ, nimirum, quod talis effectus non pendeat essentialiter a tali causa; estque illud consequens verissimum. Imo, ut constat ex supra dictis de concursu primæ causæ, nullus effectus pendet essentialiter a causa univoca; imo nullus effectus creatus, quatenus est ab efficiente causa, pendet essentialiter a causa creata, sed a solo Deo, quia ab ipso solo fieri potest sine quocunque alio, ab aliis autem fieri non potest sine ipso.

8. Quod si dicatur hoc esse verum, sumpta illa voce, *essentialiter*, in rigorosa significatione, hic autem non ita sumi, sed ut idem est quod connaturaliter, atque hoc modo pendere posse creatum effectum a causa creata, et univocum ab univoca, sicque unum effectum tantum habere unam causam, a qua connaturaliter pendeat, respondeo, verum

quidem esse, actualiter solum pendere unum effectum ab una causa totali unius ordinis, connaturali dependentia; nego tamen, unum numero effectum solum posse dependere ab una numero causa, quia si ab alia simili fieret, tam connaturaliter ab illa penderet, sicut ab altera.

9. Unde ad primam confirmationem absolute nego antecedens, quia hic numero effectus, si ejus individua natura et entitas absolute consideretur, non determinat, nec postulat necessario (necessitate, scilicet, connaturali et intrinseca) ut ab hac numero causa fiat, et non ab alia; vel saltem hoc nulla ratione ibi probatur, quia hæc res natura sua solum postulat quod fiat ab aliquo habente sufficientem virtutem ad illam faciendam. Quod si plura agentia habuerint illam virtutem, nihil refert ad naturam talis effectus, neque quidquam impedit, quominus per se fiat a quocunque quod applicari contigerit, ut declaratum est.

10. Ad secundam confirmationem, concedo hanc numero actionem tantum posse esse ab hoc agente, et ad hunc terminum. Nego tamen distinctas numero actiones necessario terminari ad effectus numero distinctos; id enim necessarium non esse, sæpe in superioribus probatum est; alias nec de potentia absoluta posset effectus, qui ab uno agente fit, fieri ab alio numero distincto, etiam divisim, quia actio unius non potest ab alio fieri. Quod si dicatur actiones distinctas numero, necessitate quidem naturali tendere in effectus numero distinctos, non tamen necessitate absoluta et in ordine ad divinam potentiam, contra hoc est, quia illa necessitas naturalis nulla ratione probata est. Quando enim plura agentia simul concurrunt, est aliqua necessitas, vel saltem naturalis congruentia, ut una potius quam duabus actionibus agant ad eundem effectum. Quod vero diversa agentia totalia quoad virtutem agendi, non possint habere suas proprias actiones distinctas circa aliquem effectum, ut unumquodque possit per se illum efficere, saltem quando solum et sine altera applicatur, nulla ratione hactenus ostensum est. Non est ergo cur sit necessarium naturali necessitate, ut unus effectus una tantum actione individua et particulari naturaliter fieri possit, etiam divisim.

Secunda sententia precedenti contraria.

11. *Fundamentum.* — Quia igitur hacte-